

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	22 พ.ย. 2552	19	6704	5

แกะรอยกำแพง เก่าเมืองลำพูน

อิง

หัวดลำพูนเป็นเมืองเก่าแก่มากตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 มีการวางผังเมืองตามคติโบราณ โดยมีปราการอันได้แก่คูเมืองและกำแพงเมืองเป็นแนวป้องกันการบุกรุกของข้าศึกศัตรูฐานของตัวเมืองที่มองจากภาพถ่ายทางอากาศเหมือนกับรูปเปลือกหอย ตรงกับข้อความที่ปรากฏอยู่ในตำนานมูลศาสนาซึ่งกล่าวถึงการสร้างเมืองหริภุญชัยโดยพระฤๅษีवासเทพและพระสุกกทันตฤๅษีไว้ดังนี้

“ฝ่ายวานกหัสติลิงค์ตัวนั้น เมื่อได้ยินยังถ้อยคำแห่งเจ้าฤๅษีกล่าว ดั่งนั้นก็บินไปสู่มหาสมุทรนำเอามายังเกล็ดหอย แล้วก็นำไปส่งแก่वासเทพฤๅษีและสุกกทันตฤๅษี ตามคำสั่งของอนุสิสฤๅษี ครั้นไปถึงจึงไปจับอยู่ที่ต้นไม้ต้นหนึ่ง ริมแม่น้ำระมิงค์หนตะวันตก ตรงที่พระศาสดาทรงประดิษฐานพยากรณ์ครั้งนั้น แล้วทั้งสองมาซึ่งเกล็ดหอยอันนั้น ณ ที่นั้น ขณะนั้นवासเทพฤๅษีครั้นได้แล้วซึ่งเกล็ดหอย จึงเอาไม้เท้าขีดย้งพื้นดินในสถานที่นั้นให้รอบเสมอ ดั่งเกล็ดหอยอันนั้น ทันใดนั้นเดชอำนาจแห่งฤทธิ

พระฤๅษีแผ่นดิน อันหนาก็ยุบลง เป็นคูรอบพระนครตามรอยปลายไม้เท้าอันพระฤๅษีขีดไว้ นั้น หอทั้งท่านทั่วปการทั้งมวลก็พุ่งขึ้นมาพร้อมบริบูรณ์ เหตุดังนั้น เมืองนี้จึงได้ชื่อว่าลำพูนนั้นแล”

แนวกำแพงเมืองหริภุญชัยเดิมคงจะได้รับการบูรณะมาหลายครั้ง แต่การบูรณะครั้งใหญ่เกิดขึ้นในสมัยของพระเมืองแก้วในราวพุทธศตวรรษที่ 21 แต่ก็ยังเห็นได้ชัดเจนว่าคงยึดถือตามคติเดิมตามที่กล่าวไว้ในตำนานการสร้างเมือง คือคงมีฐานคล้ายกับเปลือกหอยนั่นเอง

หลักฐานการบูรณะกำแพงเมืองในสมัยพระเมืองแก้วปรากฏอยู่ในตำนาน วัดพระธาตุหริภุญชัยซึ่งเรียบเรียงโดย อาจารย์สิงพะ วรณสัย

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 22 พ.ย. 2552	ปีที่ 19	ฉบับที่ 6704	หน้า 5
---	-------------------------------	--------------------	------------------------	------------------

ซอยเรื่อง เมืองล้านนา ปีที่ ๑๑

กล่าวว่าการสร้าง แนวกำแพงเมืองใหม่นั้นได้ถือเอาฤกษ์แรกสร้างในวัน 5 (วันพฤหัสบดี) ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 2 (เดือนยี่) ปีระวยไฉ้ (ปีชวด) ศักราชได้ 878 ยามคลาด (บ่าย) 20 น้้า พระอาทิตย์ พระพุทธ พระเสาร์ อยู่ราศีประจิดร พระศุกร์อยู่ราศีตุลย์ พระพฤหัสบดีอยู่ราศีสิงห์ลัคนาอยู่ราศีกรกฎ พระอังคารอยู่ราศีเมษ พระจันทร์อยู่ราศีมังกร ฤกษ์ที่ 23

กำแพงเมืองที่สร้างใหม่นี้มีปริมณฑลโดยรอบได้ 1,596 วา 2 สอกแต่ประตูขัว (ทำสิงห์) ถึงท่าข้าม (ท่าข้าม) มี 182 วา แต่ประตูท่าข้าม ถึงประตูลี้มี 250 วา 3 สอก แต่ประตูลี้ ถึงประตูมหวานมี 249 วา แต่ประตูมหวานถึงประตูข้างสี่หัวเวียงมี 345 วา แต่ประตูหัวเวียงถึงประตูท่านางมี 175 วา แต่ประตูท่านางถึงประตูเวียงเรือถึงหัวขัวมี 162 วา 1 สอก ใช้ หินแลงก่อกทั้งสิ้น 56,780 ก้อน ใช้อิฐก่อกทั้งสิ้น 6,315,000 ก้อน ในการ ก่อสร้างกำแพงเมืองนี้พระเมืองแก้วโปรดให้ พันทยาหน้อยเป็นหัวหน้าผู้

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 22 พ.ย. 2552	ปีที่ 19	ฉบับที่ 6704	หน้า 5
---	-------------------------------	--------------------	------------------------	------------------

ควบคุมการก่อสร้าง

ลักษณะของกำแพงเมืองลำพูนดังกล่าว เป็นกำแพงที่ก่อด้วยอิฐสอปูน มีแนวของคูเมือง อยู่ด้านนอกขนานไปกับตัวกำแพง เป็นแนวยาว เกือบตลอดทั้ง 4 ด้านยกเว้นด้านตะวันออกที่มี แม่น้ำกว๊นาไหลผ่านเป็นปราการทางธรรมชาติ ตัว กำแพงแบ่งออกเป็น สองส่วน คือส่วนฐานมีความ สูงประมาณ 3 เมตร ก่อด้วยศิลาแลง ด้านบนก่อ อิฐทำเป็นรูปใบเสมา

ประตูเมืองโดยรอบนั้นเดิมมีทั้งหมด 6 แห่ง คือประตูท่าข้าม ซึ่งเป็นประตู ใหญ่ด้านหน้า เมือง หันออกสู่ม่าน้ำกว๊นาซึ่งเป็นแม่น้ำ สายสำคัญ ที่หล่อเลี้ยงชาวลำพูนมาแต่โบราณ ถัดขึ้นไปทาง

ทิศเหนือของ ประตูท่าข้ามเป็นประตูเล็กๆ อยู่ ด้านวัดพระธาตุหริภุญชัยรวมหาวิหาร คือ ประตู ท่าสิงห์ ถัดจากประตูท่าสิงห์ ขึ้นไปทางทิศเหนือคือ ประตูท่านาง แต่เดิมตรงประตูนี้มีสะพานไม้ขนาด เล็กทอดไปยังฝั่งตรงกันข้าม ซึ่งเป็นหมู่บ้านเวียง ยองตรงกับด้านหลังของ วัดหัวขัว หมายถึงวัด ที่ อยู่ตรงหัวสะพานนั่นเอง ด้านเหนือของ ตัวเมืองมี ประตูช้างสีเพียงประตูเดียว ประตูแห่งนี้มีตำนาน กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อ ประตูเมืองคือ เมื่อ ครั้งที่พระเจ้ามหันตยศและพระเจ้าอนันตยศพระ ราชโอรสของพระนางเจ้าจามเทวีได้ช้างสำคัญคู่ พระบารมีชื่อ “ผู้กำลังเขียว” มาจากดอยอย่างสงระ แล้วยทรงนำช้าง เข้าเมืองทางประตูด้านทิศเหนือ ของพระนคร ขณะที่ช้างเดินผ่านประตูเข้าไป ช้างได้ เอาสีช้างสีกับประตูเมืองจึงเป็นเหตุให้ประตูนี้ได้ชื่อว่า ประตูช้างสี มาตราบนานเท่าทุกวันนี้ ก่อนที่ประตูช้าง สีจะถูกรื้อลงนั้น ประตูช้างสีเป็นประตูแคบๆ มี

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 22 พ.ย. 2552	ปีที่ 19	ฉบับที่ 6704	หน้า 5
---	-------------------------------	--------------------	------------------------	------------------

ความกว้างประมาณ 3 เมตรเท่านั้น ผนังทั้งสองข้างของประตูข้างสีทำเป็น
ขั้วไม้ภายในมีรูปปั้น ของช้างโผล่มาแค่ขาหัวท้ายหลังเมื่อมีการขยาย
ประตูเมืองในปี 2482 โดยขยายความกว้างของประตูเมืองออกข้างละ 6
เมตรทำให้รูปปั้นของช้างถูกรื้อออกไปด้วย คงเหลือเพียงแค่ขาหัวท้ายเท่านั้น
ต่อมาในปี 2491 ทางเทศบาลเมืองลำพูนได้รื้อ แนวกำแพงเมืองลำพูนลงจน
เกือบหมด คงเหลือเพียงประตูข้างสีกับประตูมหายันเท่านั้น ด้านประตูข้างสี
นั้นได้มีการตัดทอนส่วนสูง ลงมาพร้อมกับการขยายช่องประตูให้กว้างออกไป
และมีการลบมุมของช่องประตูด้านในให้โค้ง กับเส้นทางจราจรในส่วนนั้น

	๑	
๓		๒
๕	๖	๔ ๗

ซึ่งเป็น ทางแยกดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ส่วนทางด้านตะวันตกมีประตูชื่อว่า ประตูมหายัน ซึ่งในปัจจุบันนี้
คงเหลือเพียงแนวประตูด้านเหนือเป็นบางส่วนเท่านั้น คือส่วนฐานที่ก่อด้วย
ศิลาแลง ส่วนของประตูด้านใต้เหลือให้เห็นเพียงกองอิฐดินเผาๆ เท่านั้น
ทางด้านทิศใต้ของตัวเมือง มีประตูเล็กเพียงประตูเดียวปัจจุบันไม่หลงเหลือ
สภาพของประตูเมืองให้เห็นแล้ว กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียน
กำแพงเมือง ลำพูนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2478

ข้อมูลประกอบจากพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th